

АЗƏРБАЈҶАН

ƏДƏБИ - БƏДИИ ЖУРНАЛ

А. С. Б.

8

1983

АЗƏРБАЈҶАН

А Ј А Г Г А Б Ы

Дәли көнүл, нә диванә кәзирсән!
Хәстә Гасым.

ЧИЛЧЫРАҒЫН ишығы күзкүжә дүшүб адамын көзүнү гамашдырырды, чәнкәл-бычағын, габ-гачағын парылтысы да күзкүдән күлдүрдү, елә бил јајын чырпачыр чағында көзүнү гыбыб күнә бахырдын—күзкү аз гала еләчә күнәш олуб январды, амма инди нә јај иди, нә дә күнәшин чыхан вахтыјды вә эслиндә Бәбирин көзүнү гамашдыран да, бир мәлһәм кими ичини күлдүрән дә чилчырағын күзкүдә әкс едән ишығы дејилди вә Бәбир өзү дә буну чох көзәл билирди; мәсәлә, шәстлә өзүнү күзкүдән Бәбирә көстәрән бу тәптәзә, гапгара көзәл костјумда иди, бу ағаппаг, тәртәмиз көјнәкдә иди, бојнуна тахдыгы бу ағаппаг, ири ганадлы кәләнәкчикдә («бабочка») иди вә Бәбир ачыг-ашкар көрүрдү ки, ССРИ халг артисти Мүрсәл Мүһәмәдовун өзү бу дәм бу галын күзкүдән бахан чаван оғланын, јәни Бәбирин јаңында јалан иди вә сидг-үрәкдән өзүнә вердији бу гижмәт Бәбирин кефини даһа да галдырды вә Бәбир баша дүшүдү ки, букүнкү күнү, даһа доғрусу, букүнкү кечәни јүнкүл кечирәчәк, јорулмајачаг вә бајырын күләји дә наһаг јерә елә түғјан еләјир, бу күн, бах, бу кечә Бәбири мөгсәдинә бир аддым да јахынлашдырачаг: јатагханада чарпайысын алтындакы чамаданын ичиндәкиләрин үстүнә бир аз да пул кәләчәк, кооператив евин һазыр олмағы бир күн дә јахынлашачаг вә ким билир, даһа нә олачаг, амма, һәр һалда, нә олса да, јахшы шеј олачаг вә бу јахшынын әәрифлијини, инчәлијини, мүләјимлијини елә бил ки, Бәбирин үрәји әввәлчәдән һисс едирди, үрәјиндә севинч габағы хош бир никаранчылыг вар иди вә үмумијјәтлә, һәр шеј әла иди, тәкчә бир шеј пис иди ки, чәкмәси бир өлчү кичик иди вә ајағыны сыхырды.

Бәбир көзүнү күзкүдән чәкиб үч күн бундан габаг дүкәндән танышылыгла алдығы пар-пар парылдајан гара Југославија чәкмәләринә бахды вә күлүмсәди: тәки елә дунјанын бүтүн писликләри бу чүр көзәл Југославија ајаггабыларынын адамын ајағыны бир балача сыхмағы олсун; бир-ики күндән сонра ачылачаг, кенишләнәчәк вә сыхмајачаг.

Кечә нөвбәси тәзәчә ишә башламышды вә јаваш-јаваш ресторана адамлар кәлирди, Зиба чидд-чәиддә мизләрә дүздүјү бошгаблары, чәнкәл-бычағы, күлгабылары бир даһа сәлигәја салырды, Погосов сәрраст көзләри илә ичәри кирән мүштәриләрә бахырды, һәмнин мүштәриләрин чибләринин тутумуну көзләриндән охујурду, ләзым билдији мүштәрини куја ки, тәсадүфән өзү гапыда гаршылајыб мизләриндән бириндә отурдурду. Әбүлфәт һәмишәки кими, бурнуу чәкә-чәкә, көзләрини гырпа-гырпа бош мизләрин башына фырланырды, метрдотел Пакизә ханым һәләлик өз кичик иш мизинин архасында отуруб мизүстү лам-

паны јандырмышды вә чешмәк тахыб гаршысындакы кағыз-куғуза бахырды, Әлифаға естрадаја галхмышды вә кларнетини гурурду, Ашот чохдан кәлиб өз јериндә отурмушду вә әәрб әләтләрини мөхмәрлә си-либ тәмизләјирди, бир аздан трубачалан Күлмәмәд, тәрзән Мәлик, габој чалан Әлмухтар, контрабас чалмағы бачаран Фәтулла кәләчәкди, мүғәнни Нора кәләчәкди, Әлифаға илә Әлмухтар јаваш-јаваш вә кизлин-кизлин араг вурмаға башлајачагды вә естрадада ара гарышыб мәзһәб итәчәкди, Нора Азәрбајҗан, һинд, франсыз, ермәни маһныларыны охумаға башлајачагды, Әлмухтарын габојунун мүшајәти илә бир-ики ағыз муғамат дејәчәкди, амма һәмишә олдуғу кими, јенә дә сөјләдији гәзәлин мәнәсыны азәрбајҗанча, һинд дилиндә, франсызча охуудуғу маһныларын сөзләри кими һеч ким баша дүшмәјәчәкди, бир аздан ресторан тамам долачагды, Зиба долу мөчмәјиләри мизләрә дашыјачагды, јаландан мүштәриләрин үзүнә күләчәкди, мүштәриләрә мәнәлы бахышлар атачагды, һәрдәнбир икибашлы сөз дејәчәкди вә әлбәттә, бүтүн бунлардан сонра мүштәриләр даһа әлиачыг олачагды, Погосовун мүштәриләри исә һәмишәки кими һамыдан чох олачагды вә сифаришләри дә башга сифаришләрдән санбаллы олачагды, Әбүлфәтин дә мүштәриләри һәмишәки кими ән үчүз сифаришчиләр олачагды, әкәр ресторанда он бош јер галачагдырса, бунун сәккизи, шүбһәсиз ки, бәхти гара Әбүлфәтин мизләринин пәјна дүшәчәкди вә Әбүлфәт бурнуу чәкә-чәкә, көзләрини гырпа-гырпа додагалты өз бәхтинин гарасына дејинә-дејинә ресторанын ән пулсуз мүштәриләринә гуллуғ еләјәчәкди, Пакизә ханым даһа отурмајачагды, чешмәјини дә кизләдәчәкди, бүтүн кечәни—ресторан бағланана гәдәр ајаг үстә кечирәчәкди, көзүндән һеч нә јайынмајачагды, һәтта Погосовун өзү дә Пакизә ханымдан еһтијат едирди, чүнки һамы билирди ки, ити көзүндән вә сәрт сөзүндән башга Пакизә ханымнын ресторанын мүдирини јанында, һәтта мейманхананын мүдирини јолдаш Гардашханлынын өзүнүн јанында һөрмәти вар вә һөрәкпәлајанлар һагында Пакизә ханымнын чатдырдығы хәбәрләрдән чох шеј асылдыр.

Бүтүн бунлар бәлә иди, амма бүтүн бунларын Бәбирә һеч бир дәхли јох иди, чүнки Бәбир билирди, инанырды, әмин иди ки, бура да онун үчүн мүвәғгәти иш јеридир, Бәбир Погосов кими өмрүңүн гырх илнин офисиантлыгдә кечирмәјәчәкди, бу бәдбәхт Әбүлфәт кими ил он ики ај гајғыларын ичиндә итиб-батмајачагды, бир ил ишләјәчәкди бурда, ик ил ишләјәчәкди, лап беш ил ишләјәчәкди, амма сонра бир пиллә дә галхачагды, һеч олмаса метрдотел олачагды, мүтләг олачагды вә офисиантлыг да онун һәјатында архада галмыш бир пилләјә чевриләчәкди, сонра һәмнин метрдотеллијин өзү дә архада галачагды (дејирдиләр ки, јолдаш Гардашханлы өзү дә метрдотелликдән башлајыб), сонра ресторан мүдирлији дә архада галачагды вә бир күн кәләчәкди ки, бир мейманхананын директору, ким билир, бәлкә дә лап бөјүк бир идарәнин директору олачагды вә о заман сачына да бир балача дән дүшмүш Бәбир јахынларына, әзизләринә өз һәјатындан данышачагды, бах, бу рестораны да хатырлајачагды вә һамыја да дејәчәкди ки, һәјатда наил олдуғуна көрә анчаг өзүнә борчлуду, онун атасы да, анасы да, дајысы да, адамы да анчаг өзү олуб, Тојлу стансијасында бир гарны ач, бир гарны тох јетимчиликлә бөјүјүб Бақыја кәлиб вә инди, он беш илдән сонра, јәни бүтүн бунлары данышачағы вахт јох, индинин өзүндә, ијирмин доғгуз јашында, Бақыннын мөдәни ресторанларындан бириндә ишләјир, пул вериб кооператив мәнзилә јазылыб, ајда да анасына ијирмин беш манат пул көндәрир.

Әлбәттә, Бәбир истәсәјди даһа артыг пул газана биләрдәи вә о вахт анасына да ајда ијирмин беш манат јох, лап гырх манат көндәрәрдәи (һәрчәнд анасы өз хәрчинин өзү чыхарыр), бу асап иш иди, Бақыннын

көнәрлариндакы, ја да Абшерон көндлөриндәки кабабханалардан бяриндә ишләрди, индикиндән он дөфә артыг пул газанарды, амма мәсәлә бурасында иди ки, бу мейманханадакы, бу ресторандакы мэдәнијјәт ораларда олмайчагды. Бәбир исә мэдәнијјәти сефирди вә әслиндә бүтүн чалышмалары да, манат-манат жыгдыгы пул да мэдәнијјәт намино иди, даһа доғрусу, кәлчәҗин мэдәни һојаты намино; Бәбир истәмирди ки, сифәтиндән кабабын јағы дамсын, бәдәнина кабабын ији һопсуи, кечәләр кәстәбәк кими буринуу саллајыб пул сајсын—Бәбир о чүр һәјатын гејри-мәдәнилијјини вә мәнәсызлыгыны баша дүшүрдү вә о чүр һәјат Бәбирә лазым дејилди.

Бәбир бу мейманханада јүк дашымагдан башламышды, сонра јолдаш Гардашханлы ону лифтичи вәзифәсинә көтүрмүшдү, сонра ресторанда ашпазын көмәкчиси олду, сонра дөрдүнчү мәртәбәдә чајчы ишләди, ишләјә-ишләјә дө офисантлыг курсуну гуртарды вә икинчи ил иди ки, бу көзәл ресторанда хөрәкәпәј-тајан иди, һәм дә Бәбири тәкчә ресторанын јох, бүтүн мейманхананын јерли комитә сәдринин мүавини сечмишдиләр.

Бәбир мәшһәт хидмәти ишчиләринин јатагханасында галырды вә о јатагхана илә бу ресторанын арасы әлли доғиғәлик јол иди, једди дајаначаг троллејбусда, сонра да он дајаначаг трамвајда, амма Бәбир истәсәјди јахын јерләрдән бириндә св кирајә еләјәрди, пулу вар иди, манат-манат жығыб хејли пул дүзәлтмишди, амма Бәбир фикирләшиб көрдү ки, јатагханаы бәјәнмәјиб кирајәдә јашамагданса, һәмин пулу жығыб кооператив мәнзил тикдирмәк лазымды вә белә дә еләди, јолдаш Гардашханлы сағ олсун, лазым сәнәдләрә гол чәкди, узаг башы ики илә ики отағлы мәнзил һазыр олачагды вә о заман Бәбир евләнәчәкди, субајлыг да јатагхана кими Бәбирин һәјатынын кечилмиш бир мәрһәләси олачагды вә Бәбир чалышачагды ки, арады Бакынын мэдәни аялрәләсиндән олсун, тәһсилли олсун, һеч олмаса техникум битирмиш олсун; әлбәттә, бу чәтин иш иди, амма, һәр һалда, Бәбир әлиндән кәләни едәчәкди вә Бәбирин үрәјинин дәрининдә бир инам да варды ки, елә белә да олачаг; Бәбир өзү дә охумаға башлајачагды, бу ил јәдә техникума кирәчәкди, лазым олан адамларла данышмышды, даһа доғрусу, Поғосов Бәбири лазым олан адамларла көрүшдүрмүшдү, техникумдан сонра института кирәчәкди вә о заман ушаглары да олачагды вә Бәбир ушагларына атасыјла анасынын адыны гојачагды; дүздү, анасы инди һәлә сағ иди, амма јашы јетмиши һағламышды вә о вахта јәгин ки, галмајачагды, өләчәкди, атасы исә чоҳдан аллаһны рәһмәтини һетмишди, онда Бәбирин ики-үч јашы вар имиш вә анасы ағлајанда Бәбир атасыны јамсылајыб дејирмиш: «—Сәни дөјәрәм!».

Нора үзүнә о гәдәр гырмызы сүртмүшдү ки, адам һәмин гырмызы илә көјнәјини бојаја биләрди вә јекә микрофону ағзына дирәјиб Азарбајчан халг майһысы охујурду, амма бу майһынын сөзләрини, таби ки, һеч ким баша дүшмүрдү, чүнки Нора әличә азәрбајчанча данышанда да адам баша дүшмүрдү ки, бу, боју һәлдән артыг узун, өзү дә арыг гадын нә дејир, амма Әлифағанын рәбборлији илә чалан бу оркестрини ифачылары һәр бири өз әләтиндә елә гиямәт еләјирди ки, Норанын сөзләринин мәнәсыны баша дүшмәјә еһтијаж галмырды, сифаришларла бирликдә үчлүк кәлирди, бешлик кәлирди, һәтта Поғосовун мүштәрләриндән онлуг да кәлирди вә инди дә пәнчәрә тәрәфдә отурмуш үч чаваз оғландан бири јериндән:

— Ај чан!—гышгырды вә охујуб гуртаран Нораја әл чалды, сонра да көзләри илә Нораны көстәрә-көстәрә јанында дајанмыш Зибанын гулағына нәсә деди вә Зибә да күлүмсәјә-күлүмсәјә башыны тәрпәдиб оғланын дедијини тәсдиғ етди.

Күләк даһа да бәркимишди вә һәмин март кечәси Бакы пәнчәрә-ләринин әксәријјәтиндән ишыг кәлирди вә бу да о демәк иди ки, чамаат күләјин әлиндән күчәјә чыха билмир; чыхан да, имканы варса, өзүнү верир ресторана.

Бу мейманхана Бакынын дағлыг һиссәсиндә иди вә бу јери елә бил ки, аллаһ елә мейманханадан өтрү, хүсусән дә ресторандан өтрү јаратмышды вә Бәбир дә һәрдән мәчал еләјиб ресторанын пәнчәрәсиндән Бакынын ишығы јанан пәнчәрәләринә бахмағы хошлајырды—бу пәнчәрә ишыглары Бәбирин үрәјинә бир илыглыг кәтирди, о ишыгларда бир мәһрәмлик вар иди вә Бәбирә елә кәлирди ки, ишығы јанан һәмин пәнчәрә шүшләринин архасында јашајан бүтүн адамлар хош-бәхтлик ичиндәди, һәрә өз худмини кушасындә отуруб өмрүнүн көзәл хүнләрини јашајыр вә һәрдән Бәбир ики илдән сонра тикилиб һазыр олачаг кооператив мәнзилинин дә пәнчәрәсиндән кәлән ишығы көрүрдү, һәтта о пәнчәрә шүшәсиндән о тәрәфдә өзүнү дә көрүрдү вә аз гала чисмани сурәтдә һисс едирди ки, ашағыда, һәмин кооператив бина-нын гапысы ағзында инди јолдаш Гардашханлыны кәздирән фургонду «Москвич» кими бир машын сүрүчү илә бирликдә дајаныб ону көзләјир, јәни Бәбири көзләјир, һәр күн Бәбири ишә апарыр, ишдән кәтирр, бир сөзлә, һәмин машын да, сүрүчү дә чамаатын көзү габағында һәмишә әмрә мүнтәзирди.

Јолдаш Гардашханлынын Бәбирдән ачыг-ашкар хошу кәлирди вә истәһсалат мүшавирләри чағыранда вахт олуб ки, о гәдәр чамаатын арасында тәрбијәдә, ишә мәс'улијјәтлә јанашмагда, сөзә бахмагда, мәсләһәтә гулағ асмагда Бәбири мисал кәтириб вә бу, әлбәттә, бир тәрәфдән Бәбирин хидмәтијдисә, о бири тәрәфдән дә јолдаш Гардашханлынын габилијјәтиндән хәбәр верирди, чүнки о бири мейманханаларын директорлары ресторанындакы хөрәкәпәј-тајанлары һеч танымырдылар да вә Бәбир бурасында да дөғиғ билирди ки, јолдаш Гардашханлы ону мүтләғ ирәли чәкчәк, чүнки индијәчән бирчә дәфә дә олмамышды ки, Бәбир һәнки јолдаш Гардашханлынын, һеч метрдотелин дә бир сөзүнү ики еләмәсин, нә демишдиләрсә етмишди вә хымырхымыр да өз ишини көрмүшдү, һәр күн он беш-ијирми манат газанчы олурду—чамаат мэдәни хидмәти хошлајырды вә Бәбир дә әлиндән кәләни әсиркәмирди, ики манат, үч манат, беш манат, һәтта сәккиз-он манат артыг верән олурду, башга хырда-хуруш кәлирләри дә олурду, вә Бәбир дә бу пуллары кәлчәк үчүн дәстәҗини жығырды вә Бәбирин беләчә пул жырмағы, өзүнә гыјмамағы хәсисликдән дејилди, көзәл кәләчәк хәтринә иди; нә исә, һәр шеј јахшы иди вә һәр шеј нечә лазым идисә, еләчә дә өз гајдасы илә кедирди, тәкчә бу ајаггабы зәһримвар ајағыны сыхырды.

Әлифағанын да кефи көк иди, амма Бәбирдән фәргли оларағ Әлифағанын кефини арағ галдырмышды—һәрдәнбир естрададан ениб мәтбәхә тәрәф кедирди вә һамы баша дүшүрдү ки, Әлифаға ијјә мәтбәхә кедир, гајыдандан сонра Әлимухтара көз еләјирди вә Әлимухтар да Норанын әлиндән күчлә имкан тапыб өзүнү верирди мәтбәхә вә бу күн дејәсән бу чүр кедиш-кәлишләри лап чоҳ олмушду, Әлифағанын бурчу, јанағлары гыпгырмызы гызармышды—«Ички мәнә дүшүр, о саат гызарырам!»—вә бир дә бу артыглыг ондан билинирди ки, Әлифаға һәмишә белә вахтларда олдуғу кими, бирдән јекә микрофону Норадан алды вә рус дилиндә белә бир елан верди:

— Песня из кинофильма «Бродяга». Посвящается З. Соло на кларнете исполняет Алифага Устаджлы!—Сонра кларнетин ағзыны көјә галдырыб бир чалмағ чалды ки, бүтүн ресторан әһли бир ағыздан әһсән деди.

Бу, Әлифаганын дәм вахтларында еләдији зарафатлардан бири иди: З.—јәни ки, Зибә; мәсәлә бурасында иди ки, Зибә узун-узун илләрди ки, Рач Капура ашиг олмушду вә буну ресторанда билмәјән јох иди, чүнки Зибә бу бөјүк мөнәббатниң һеч кимдән кизләтмирди дә; һачанса әрә кедиб бошанмышды, һәрдән бир фүрсәт дүшүрдү, амма Зибә даһа әрә кетмәк истәмирди, чүнки Зибә дејирди ки, мәним һәјәтлә өз идеалым вар, мән өз гәһрәманымы арзулајырам вә Зибә сидг-үрәкдән өз идеалыны, гәһрәманыны узун-узун илләр иди ки, Рач Капурун сымасында севирди.

Бәбир бүтүн буларын һамысына она көрә беләчә јахшы билирди ки, үч-дәрд дәфә Зибәны евләрниң өтүрмәјә чәһд еләмишди, бир дәфә аз гала лап кирмишди дә Зибәнын евилә, амма һәр дәфә дә Зибә өз идеалы вә гәһрәманы барәдәки сөһбәтләрлә Бәбири кор-пешиман керә гәјтармышды.

Әлифаганын кларнети ган еләјирди вә Бәбир фүрсәт тапыб зарафатла Зибәјә көз вурду, Зибә да нараһатлыгла ресторанын гапысына тәрәф бахды—бу күн кечә һансы ичласданса сонра мейманхананын банкет залында гонаглыг олачагды, дејирдиләр куја јухарыдан да адам кәләчәкди вә буна көрә дә јолдаш Гардашханлы шәхсән өз банкет залында бәзәнмиш мизә бахачагды, банкет залы исә ресторанла үзбәүз иди вә Зибә горхурду ки, бирләң јолдаш Гардашханлы кирәр ичәри; Бәбир башыны булады, бу Зибә јазыг да дејәсән лап чашыб даһа, кирәр ичәри кирәр дә, нә олсун? Көрәчәк ки, һәмшәки Әлифагады, кларнетдә ган еләјир, нә биләчәк ки, Әлифага Зибәјә саташыр? Бир дә ки, нә гәдәр ки, Бриљант Агачәфәр бу ресторанын шеф-ашпазы иди, һеч ким Әлифагајә көзүн үстә гашын вар демәјәчәкди, чүнки Бриљант Агачәфәрлә Әлифага һачанса бир синифдә охумушдулар вә Бриљант Агачәфәр һәр дәфә Әлифаганы көрәндә үрәјинин сары сими дилә кәлирди, ушаглыг чагларыны јадына салыб көврәлирди, һәмшә дярнагынын кәнарлары вә ичи гурујуб гаралмыш әт галыгы илә долу олан әлини јавашдан бир-ики дәфә Әлифаганын күрәјинә вурурду вә һамы да билирди ки, Әлифага јахшы чалса да, пис чалса да, тез-тез мәтбәхә баш чәкәс дә, чәкмәсә дә Бриљант Агачәфәрин адамыды вә дәрд бурасында иди ки, Әлифаганын өзү дә буну јахшы билирди вә буну јахшы билдијинә көрә дә кимдән хошу кәлирди, кимә јазыгы кәлирди, нәдә чалмағындан асылы олмајараг көтүрүрдү оркестринә вә ондан сорушанда ки, ај Әлифага, ај сәнин башына дәнәк, кларнетдән, габојдан, трубадан, тардан, зәрб әләтиндән вә контрабасдан да бир јердә оркестр олар?; дејирди ки, һәркәл варса, демәк олар—бу бири, кийинчиси дә, мән өз мусигимдә Шәрглә Гәрбин әләгәсини јарадырам, чүнки мусиги бәшәри шәјир, јер үзүнүн бүтүн адамлары үчүндүр, тәкчә әзәрбајҗанлының Мәммәди, ја да ермәнинин Варганы үчүн дејил, буна көрә дә тар олан јердә кәрәк труба да олсун вә кәрәк әсл мусиги адамларың һамысынын гәлбини охшасын вә әләлхәусе да ресторанда, чүнки әслиндә һансан мусигини елә јејиб-ичмәк үчүн кашф еләјиб, јәни мусир диллә десәк, ресторан үчүн кашф еләјиб.

Габојчалан Әлимухтар һәмшәки кими Әлифаганын агзындан чыхан һәр бир сөзү башынын һәрәкәти илә тәсдиг едирди; габојчалан Әлимухтар тәгаүдчү иди вә Әлифаганын көһнә досту иди, буна көрә дә оркестрдә пианочү јери бошалан ичми, Әлимухтары ишә көтүрдү—арада Бриљант Агачәфәрин ады вар иди вә пианино илә габојун фәргиндән өтрү Әлифаганын сөзүнү јерә салмаг јахшы дејилди.

Бриљант Агачәфәрин ики «ГАЗ—24» ү вар иди, бири гәјинанасынын һарадаса фәһлә ишләјән халасы олсунун адына иди, о бири Агачәфәрин өзүнүн бибиси пәвәсинин күлчүлүк совхозунда ишләјән бал-

дызынын адына иди, бири һәмшә мейманхананын габағында дајаныб Агачәфәри көзләјәрди, о бирисини исә олду сүрәрдә вә чох заман да мейманхананын һәјәтиндә, мәтбәхин гапысы агзында оларды; мәтбәхин һәмнин гапысы әввәлләр пәнчәрә иди, сонрадан бу пәнчәрәни Бриљант Агачәфәр өз хәрмијә сөкдүрүб раһат гапы еләтдирмишди.

Нә исә, бүтүн буларын да Бәбирә дахли јох иди, чүнки Бәбирни һеч кимдә иши јох иди вә Бәбирлә дә һеч кимин иши јох иди, чүнки башы ашағы, үзү дә јола адам иди.

Нора инди дә ермәни дилиндә Сајат Новадан охујурду вә биләндәр дејирди ки, куја Нора ермәни дилиндә охујанда дејдији сөзләрини нәнасыны баша дүшмәк олур; һәр һалда бу, ресторанда отуруб башы јемәјә-ичмәјә гатышанлардан чох, јәгин Сајат Нованын хошбәхтлији иди, бир дә ки, һәрдән кефи көк оlanda Погосова ләззәт верирди, чүнки белини әјиб мүштәриләрә хидмәт едә-едә мизләрин арасыла адичә аддымламырды, Нораның маһнысынын аһәки илә кедирди; бәхти гара Әбүлфәт исә бир гоча киши илә гоча арвадын јанында дајаныб бурнуу чәкирди вә көзләјирди ки, икиси дә—ејнәјини тахыб диггәтлә менјүнү охујан бу мүштәриләр нә вахт бир шеј сечиб сифариш верәчәкләр; Зибә јаландан күлүмсәјирди, һәрдән бир мүштәрини алдадан бахышларындан атырды, тез-тез дә бир күнчә чәкилиб вә јахалығынын чибиндән балача сајгачыны чыхарыб һагг-һесаб едирди, газандыгларыны сајырды; данышыг, гәдәк чинжилтиси, бошгаб, чәнкәл-бычаг сәси Әлифаганын оркестри илә бирлихдә Нораны мүшәјәт едирди вә һәрдән-бир дә Әлифага һансафа кәләндә, сақитлик чөкәндә бајырын күләјинин сәси кәлирди.

Күләк исә кет-келдә бәркијирди.

Вә һәмнин күләкли март кечәсинин дә әсас әһвалаты бундан сонра башлады.

Ресторанын гапысы ачылды вә үч нәфәр чаван киши ичәри кирди вә Погосовун сәрраст көзләри о саат бу огланларын кимлијини фотосуну чәкди: рајондан кәлмишдиләр, Бақыда јашајана охшамырдылар, тәләб дә дејилдиләр, тичарәт ишчиләринә дә охшамырдылар, амма һәр һалда пуллары вар иди вә беләләри өзләрини сындырмамаг үчүн чибәриндәки гара гәнијәчән Бақы ресторанында кеннә-болуна хәрчләјирдиләр ки, офисант елә билмәсин ки, ресторандан башлары чыхмыр.

Тәбин ки, Погосов ариф тез өзүнү бу огланларын јанына верди: дүздү, һаләлик бош јери јохду, амма бир аз көзләсиниләр, оде, оркестрини јанындакы миз индичә бошалачаг, нә һөрмәт лазымдыса еләјәр онлар үчүн, амма ортада дајанымыш сарышын киши агзыны ачанда Погосов тәәччүб етди, чүнки бу сарышын киши Бәбири хәбәр алды вә доғрусун, Бәбир өзү дә бу мүштәриләрини ону сорушдуғларыны еиндиб тәәччүбләнди, чүнки Бәбир өзү үчүн хәусеи мүштәри јығмырды, чүнки Бәбир ачкәз дејилди, чүнки онсуз да аллаһ Бәбирни күндәлик рузисини јетирди вә һәр кәчә јатағханада чарпајынын алтындакы чамаданда сахладыгы пулларын үстүнә пул кәлирди—он манат, он беш манат, ијирми манат, һәр һалда, ајда ики-үч али тәһсилли мүһәндисни газачы јығылырды.

Бәбир сарышын кишини әввәлчә танымады, амма сарышын киши үстүнә јеријиб чамаатын ичиндә Бәбири гучаглајанда, Бәбирлә өпү; шәндә баша дүшдү ки, бу Закирди, ушаг пахты Тојлу стәнисјасында бир јердә нејини еширдиләр вә Бәбир әмәлли-башлы дилхор олду, чүнки бу узун илләр боју Тојлу стәнисјасы илә бу ресторан арасында елә бир мәсафә әмәлә кәлмишди ки, һәмнин мәсафәјә даһа нә гатарын күчү чатырды, нә дә мишынын вә Бәбир көзүнүн учујла бурасыны да көрдү

ки, Сары Закирин ону ресторанын ортасында белгеч гучаглайыб өлмә-
ји Пакизә ханымнын хошуна кәлмәди вә метрдетелин бир аз гыҗгачы
бахан көҗ көзләри мөзәммәтлә Бәбири сүзүб о бири ресторанди ишчилә-
рина бахды ки, көрсүн онлар бу һадисәни нечә гиймәтләндириләр.

Әлбәттә, Бәбир тахминән он-он ики ил көрмәдији Сары Закири
ресторандан гова билмәзди, ресторан Бәбирин рестораны дежилди, һе-
кумәтин рестораны иди вә Бәбир гашгабагыны да нә гәдәр туршутсаҗ-
ды, көнү галын Сары Закир онсуз да һеч нә баша дүшмәҗәкәди вә бу-
на көрә дә Бәбирин әл вериб Сары Закирин достлары илә дә таныш ол-
магдан башга элачы галмады.

Сары Закирин достлары Бәбирлә хүсуси һөрмәтлә көрүшдүләр вә
бурасы да ачы-ашкар һисс олунурду ки, Сары Закир Бәбирлә таныш-
лығы илә фәхр едир, Баки кими јердә; бу чүр мәдәни ресторанда Бә-
бир кими кейимли-кечимли ушагылыг досту олмаг, әлбәттә, зарафат де-
жилди.

— Сәнин чанын үчүн, Бәбир, ешикдә бир күлөк вар, көтүр башы-
ны бу дунҗадан гач. Дедим, ә, бәри кәлин, Бәбир кими әждаһамыз вар
бу шәһәрдә, һагг-саҗ вар арамызда! Мән өлүм, нәтәрән, а Бәбир? Јох,
һәмҗуда лап јахшысан! Мән дә саглыгына һисс доланмырам!..

Бәбир Закиркили ресторанын ортасында, өз мизләриндән биринни
архасында әлшәдирди вә Сары Закирдән дә сорушмады ки, нә мүнәси-
бәтлә Бакија кәлиблар, нә билли ки, Бәбир бу ресторанда ишләјир, Тоҗ-
луда нә вар, нә јох?; әввәла она көрә ки, үз вермәк истәмирди, чүнки
чөл адамына ки, үз вердин, сонра далында дајана билмәҗәкәсэн, икин-
чиси, онсуз да Сары Закир агзыны јуммурду, өзү суал вериб өзү дә
чаваб верирди, үчүнчүсү дә она көрә ки, бу саат Тоҗлу стансијасында
нә варыјды, нә јохујду, бунун Бәбирә дәхли јохујду, бир анасыјды Тоҗ-
луда, она да ајда ијирми беш манат пул көндәрирди, вәссалам, даһа
Тоҗлу стансијасы илә Бәбири бағлајан башга бир шеј јох иди вә Бә-
бир бурасыны да јахшы билирди ки, о заман ки, Бәбир өзүнү эмәлли-
башлы тутачагды, онда чох гоһуму, чох үрәји јананы пейда олачагды
вә бунларын ајагыны елә индидән кәсмәк лазым иди; Бәбир гәлмәлә
сифариш дәфтәрчәсини әлиндә һазыр тутуб:

— Нә јеҗәкәсиз?— сорушду.

— Нә лазым билирсән, өзүн кәтир. Белә әнтигә шеј нә варса, һа-
мысында кәтир, а Бәбир.— Буну да, тәбии, Сары Закир деди.

Бәбирин үрәјинә кәлди ки, Тоҗлу стансијасынын чамаатындан нә
десән чыхар, бирдән бунлар Бәбирин һесабына мүфтә јемәјә кәлмиш
оларлар вә она көрә дә деди:

— Гиймәтләри чүрбәчүрдү ахы. Учuzu вар, баһасы вар, лап баһа-
сы вар...

— Лап баһасындан да баһалысы вар, а Бәбир?— Сары Закир күл-
дү.— Бах, онһај кәтир: Пулумуз кәфин истәјәнди!— Сонра Сары Закир
јолдашларына бахды ки, јәни нечә дедим? Ә'ла дедим, јохса јох? вә
јолдашлары да разылыгга күлүмсәјиб башларыны тәрпотдиләр, јәни
ки, лап јахшы дедин.

Дүздү, Бәбир ачкөз дежилди, амма һәр һалда, о официант әсл
официант дежилди ки, пуллу мүштәри үрәјинчән олмасын вә Бәбир дә
бир балача тохдады, әввәлки көзәл овгаты јаваш-јаваш өзүнә гәјт-
мәҗә башлады вә мәтбәхдә вәзидә агыр, чәкидә јүнкүл нә вардысы
Закиркилин адындан сифариш дәфтәрчәсинә јазмаға башлады.

Норанын фәсиләси гуртармышды, јенә дә естрадаја галхмышды вә
бу дофә һинд дилиндә «Бају Вавра» филминдән бир маһны охумаға
башлады вә Норанын һәм көрүнүшү, һәм сәси, һәм дә һәрәкәтләри За-
киркилә о дәрәҗәдә тә'сир етди ки, бир мүддәт сусуб билмәдиләр ки,
иә еләсинләр, Нораны вә онун охумагыны тә'риф еләсинләр, тәһгид

еләсинләр, ја да зарафата салсынлар, ахырда Сары Закир тәкчә елә
буну деди:

— Бу нәди ә, а Бәбир?

Бәбир Сары Закирин һејрәт долу бу суалына һеч бир чаваб вер-
мәди вә мәтбәхдән дашыҗыб кәтирдијини һәмишәки гәјда илә мизә дүз-
дү вә Пакизә ханым да даһа мөзәммәтлә Бәбирә тәрәф бахмырды,
чүнки Бәбир јенә дә һәмишәки Бәбир иди вә пуллу мүштәриләринә
гуллуғ едирди.

Закиркил дә даһа Нораја фикир вермирдиләр, чүнки Бәбирин кә-
тириб габагларына дүздүју бу јемәкләр онлара Норадан да артыг
тә'сир етмишди вә Сары Закир әлини атыб арағ шүшәсинин агзынын
ачмағ истәјәндә Бәбир она маҗал вермәди, өзү арағ шүшәсини көтүрүб
агзыны ачды, сонра да шүшәни ағ дәсмәллә тутуб Сары Закирин дә,
достларынын да гәдәһини бир-бир долдурду вә Бәбирин бу һәрәкәти
Закиркилә о гәдәр тә'сир етди ки, Нора да, мизин үстүндәки бәр-бәзәк-
ли јемәкләр дә јалан олду вә Сары Закир боғазыны һагламыш гәһәри
күчлә боғуб деди:

— Мән өлүм, а Бәбир, тез елә, өзүнә дә сүз көрәк.

Бу чүр тәклифләри чох ешитмиш Бәбир, тәбии ки:

— Мәнә олмаз,— деди вә Закиркилдән узағлашыб о бири мүштә-
риләринә баш чәкмәјә башлады.

О бири мүштәриләр јенә дә үч кишидән (икиси дејесән Москвадан
кәлмишди, бири дә азербәјҗанлы иди, сифариши дә о верирди, јемәк-
ләри дә тә'рифләјирди вә тәбии ки, һагг-һесабы да о верәчәкди), бир
киши илә бир гадындан (һисс олунурду ки, әр-әрвад дејилләр вә һәлә
ки, араларында бир шеј олмајыб вә кишинин бүтүн умиди бу кечәјә-
дир), ики чаван оғландан (бунлар аталарынын һесабына вуранлардан
иди вә Бәбир беләләрини јахшы таныјырды вә үрәјиндә онлардан зәһ-
ләси кедирди, амма мүштәри мүштәри иди вә мүштәринин кимин һе-
сабына вурмасынын официантә дәхли јох иди), үч чаван гадында үч
чаван кишидән (бунлар бир-биринә јахын адамлар иди, ја бир јердә
ишләјирдиләр, ја да гоһум, јахын дост идиләр вә Бәбирин белә худма-
ли мәчлисләрдән хошу кәлирди, чүнки ел гадынлары олдуғу үчүн белә
мәчлисләр, адәтән, деди-гадусуз, дава-далашсыз, мәдәни кечирди, ки-
шиләр дә арвадларынын е'тиразына бахмајараг јахшыча пчирдиләр вә
һесабы да јахшыча артыгламасы илә өдәјирдиләр) ибарәт иди вә Бә-
бир бу мүштәриләрә хидмәт етдикчә бајаггы овгаты тамам-камал кә-
либ өз јерини тутурду; һәр шеј өз гәјдасы илә кедирди вә һәр шеј јенә
дә көзәл иди.

Бу вахт Сары Закирин сәси рестораны башына көтүрдү:

— Бәбир, а Бәбир! Бәбир, мән өлүм, бир бура кәл!

Тәрс кими Әлифаганын оркестри дә әлдән дүшүб сусмушду вә
әлбәттә, Пакизә ханымны гашлары чатылды, мөзәммәтлә долу көҗ көз-
ләринин гыҗгачы бахышы Бәбирин алышыб јанмаға башлајан сифа-
тына санчылды.

— Бәбир, а Бәбир!

Бәбир ити вә сәрт аддымларла Закиркилин мизинә јахынлашды
ки, Сары Закир дана кими бөјүрмәјини кәссин вә үмумијјәтлә, бир дә
Бәбирин адыны чәкмәсин, амма Сары Закир дә јаман Закир иди, Бә-
бирә агзыны ачмаға маҗал вермәди:

— А Бәбир, сән Әбдүлкәрим мөәллимин гәбри, јүз грам вур бизим-
лә, а гансыз, јүзчә грам, вәссалам!

Бәбирин илк баша дүшдүју бу олду ки, бирчә анын ичиндә һа-
лы хараблашды, үрәји агрыды, ја нә олдуса, һалы
тамам хараблашды, елә бил һәммин бирчә анда гулаглары да кәр ол-
ду, нијә белә олду?— өзү дә билмәди, сонра нарын бир тәр кәлди ба-

данинэ вэ о нарын тэрин сојугуу Бэбир күрәклэринин арасында һиссэ етди, нијә ахы белә олду? јә'ни бу дәрәчәдә чох истәјирмиш Әбдүлкәрим мұәллим? вә һәрқаһ Әбдүлкәрим мұәллими беләчә чох истәјирмишсә, нијә анчаг инди, бу зырмаа Сары Закир адыны чәкәндә јадна дүшдү? амма ди кал ки, бу тәр дә әсл сојуг тәр иди, бу дејүнтү дә Бэбирин үрәжинин дејүнтүсү иди, башгасынын дејилди вә Бэбир тәқча буну сорушду:

— Әбдүлкәрим мұәллим өлүб бәјәм?

— Бај... Әбдүлкәрим мұәллим, аллаһ она рәһмәт еләсин, — вә Сары Закир Әбдүлкәрим мұәллимин хатирәсиндән даһа чох мизин үстүндә бошалмыш араг шүшәларинин тәсириндән ағламынды. — Једдсәккиз илди өмүрүнү тапшырыб бизә, кедиб, а Бэбир!..

Бэбир даһа һеч бир шеј демәјиб Закиркилин мизиндән араланды вә кедиб ресторанын пәнчәрәсинин габағында дајанды: бу дәм Бақынын бүтүн ишығлы пәнчәрәләрнү көзүнү дикмишди Бэбирин сифәтинә вә Бэбир фикирләшди ки, о узак пәнчәрәләрнү архасында нә гәдәр мұхтәлиф талеләр вар, нә гәдәр гајғылар, изтираблар, фачиәләр вар вә Бэбир өзү өзүнә тәәччүб етди ки, кечә вахты Бақынын ишығлы пәнчәрәләрнү бахыб өмүрүндә биринчи дәфә белә шејләр фикирләшди.

Әбдүлкәрим мұәллимин мәктәбдә Бэбирә дәрәс демишди, физикадан иди, ја кимјадан иди? дејәсән физикадан иди вә инди бир мө'чүзә баш версәјди вә Бэбирлә Әбдүлкәрим мұәллимин үзбәүз кәлсәјди, Бэбир бәлкә һеч Әбдүлкәрим мұәллими танымазды да, Бэбирин Әбдүлкәрим мұәллимлә бағлы елә бир хүсуси хатирәси дә јох иди, башга мұәллимләр нәчә, Әбдүлкәрим мұәллимин дә о чүр, амма олсун ки, Әбдүлкәрим мұәллимин үрәји бир балача даһа јумшаг иди, бир аз даһа мейрибан иди, Бэбирә, нәдәнсә, бир аз даһа артыг истиганлы иди вә Бэбирин јахшы јадына кәлирди ки, о узак ушағлыг чағларында Тојлу стансијасынын ашағы башындакы архын ғырағы илә гамышлыга тәрәф кәдәндә (стансијанын ушағлары вә о чүмләдән бу Сары Закир дә гамышлыг тәрәфдә јығышыб ојнајарды вә о ушағларын һамысынын атасы вар иди) һәрдән сир-сифәтинни јадында сахламадыгы атасы барәдә фикирләшәрди вә атасынын сифәтинни Әбдүлкәрим мұәллимин сифәтиндә, атасынын тәбәссүмүнү Әбдүлкәрим мұәллимин тәбәссүмүндә көрәрди, атасыны башга чүрә, башга симада тәсәввүр етмәк истәјәрди, евләриндә анасынын сахладыгы бир-ики шәкли көзләринин габағына кәтирәрди, амма атасыны јенә дә Әбдүлкәрим мұәллимин сифәтиндә көрәрди; Әбдүлкәрим мұәллимин барәдә башга нә билирди? һеч нә; ики-үч ғызы вар иди дејәсән, онлар да бөјүк иди, әрә кетмишди, сонра нә? Бэбир даһа башга бир шеј фикирләшәиб тапа билмәди, амма бу көпәк оғлу Сары Закир јаман зәриф јердән тутмушду, һардан ағлына кәлимишди ки, Әбдүлкәрим мұәллимин гәбринә анд версин? нијә белә тәсир етди бу анд Бэбирә? сәһр иди бу, нә иди? вә бурасы тамам јәгин иди ки, Сары Закир Бэбирин анасы Әфигә арвадын чанына анд версәјди, Бэбир һеч бир вичдан әзабы чәкмәдән өз иши илә мәшгул оларды; Әфигә арвад нәчә илләр иди ки, Тојлу стансијасында сироплу су сата-сата өзүнү доландырырды вә Бэбир дә һәр ај анасына ијирми беш манат пул көндәрди; пәнчәрәнин габағындан чәкилә билмирди, кедиб өз иши илә мәшгул ола билмирди, Бэбирә нә олмушду? нәјин әзабыны чәкирди? јәгин ки, бундан сонра бир дә һеч ким һеч вахт Әбдүлкәрим мұәллимин гәбри намини Бэбирдән һеч нә халиш етмәјәчәкди вә доғрусу, һәмни күләкли март кечәси ресторанын пәнчәрәси габағында дајаныш Бэбир Әбдүлкәрим мұәллимин гәбри намини бу биринчи вә ахырынчы халиши јеринә јетирмәдији үчүн әмәлли-башди изтираб чәкирди вә Бэбир Бақынын ишығлы пәнчәрәләрнү баха-бахә баша дүшдү ки, индиә керия гајдыб аллаһын бәласы олан бу Сары

Закирин отурдуғу мизә јахынлашаҗағ вә Әбдүлкәрим мұәллимин гәбринин намини онларла бир гәдәһ араг вурачағ.

Сары Закир әлини шарапшарап өз синәсинә вуурду:

— Дедим дә сизә, дедим, јохса демәдим?! Ә, үрәжинин бир парчасыды еј, мәним бу Бэбир! Дедим вурачағ бизлә, јохса демәдим?! Ә, нәчә олса, биз гонағыг еј бурда. Бэбир ев јијәсинди. Нәтәр олар ә, бу ки, бизи адам һесаб еләмәсин, бизимнән јүз грам араг вурмасын? Дедим сизә, јохса демәдим? — Сонра Сары Закир галхыб Бэбири өпмәк истәди, амма бу лап ағ оларды вә Бэбир бу дәфә сәрт бир һәрәкәтлә Сары Закири јериндә отуртду.

Бэбир Әбдүлкәрим мұәллимин гәбринин намини Закиркилә јахынлашыб бир гәдәһ арағы елә ичди ки, буну нә Пакизә ханым, нә дә ресторанын башга бир ишчиси көрдү, тәқчә дејәсән Погосов көрдү, амма бунун ејби јох иди, чүнки алтмыш үч иллик өмүр әриндә дүнјада Погосовнү көрмәдији чох аз шеј вар иди.

Бэбир ресторанда ишләдији вахтдан бәри биринчи дәфә иди ки, иш вахты араг ичирди вә гәрибә иди, бу араг да елә бил һәмишәки араг дејилди, елә бил бирдән-бирә Бэбирин гапына кечмишди, Бэбири әли-нә алмышды вә елә бил ки, Бэбирин үрәжиндә о гапылары ачмаға башламышды ки, о гапылардан һеч Бэбирин өзүнүн хәбәри јох иди; јох, Бэбир даһа Әбдүлкәрим мұәллимин барәдә фикирләшмирди, амма бирдән-бирә ушағ вахты нәдән өтрүсә ичин-ичин ағламағы јадына дүшмүшдү вә инди мұштариләрнү гуллуғунда дура-дура һисс едирди ки, аз галыр ағласын, даһа доғрусу, бүтүн бәдәни, бүтүн варлығы ағламағ истәјир; нијә белә долмушду? нијә бу күнә дүшмүшдү? јә'ни о бир гәдәһ арагда бу бојда гүввә вар иди? ја нә иди бу, гүввә дејилди, һикмәт иди? вә Бэбир өзү өзүнү, үрәжинин наһағатлығыны, һиссләринин никаранчылығыны габагламағ үчүн даһа чәлд ишләмәјә башлады, Пакизә ханымнән јан-јәрәсиндә һәрләнди ки, метрдетелин забитәсиндән бир аз өзүнә кәлсин, өзүнү әлә алсын, амма үрәк башга шеј дејирди, үрәк дејирди ки, чых бу саат бу ресторанын адамын бәдәнинә, бүтүн вүчүдүнә ғызармыш јағ ијини, дағылмыш чыхыр, јанмыш папирос ијини, Норанын әтријатынын ијини јалышдыран јалышхан һавасындан бајырын күләкли һавасына, вер өзүнү күләјә, гој күләк көтүрүб апарсын сәни, һара апарыр апарсын, дүнја кениш, күләк дә күчлү, гој бурда галсын бу ресторан, о јатағханадакы чарпајынын алтындакы чамадан дә гој елә орада галсын, кооператив мәнзин дә гој башгасынын олсун, гач, гач вер өзүнү күләјә, гач, гочағым, гач...

Бирдән-бирә кооператив мәнзинин һазыр олачағы ики ил, јә'ни једди јүз ијирми күн Бэбирә һеч вахт сону кәлиб чыхмајаҗағ, һеч вахт битиб гуртармајаҗағ бир әср кими кәлди вә бу једди јүз ијирми күн-лүк мәсафәнин гаранлығы, үмидсизлији Бэбирин ичинә елә бир һәнкүртү долдуруды ки, аз гала гача-гача Закиркилин јанына кәлди вә:

— Бирини дә төк! — деди.

Доғрусу, Бэбирин бу һәрәкәтиндән Сары Закир сидг-үрәкдән вәчлә кәлди вә гәдәһ араг долдура-долдура:

— Бүтүн дүнианын арағлары гурбанды сәнә, а Бэбир! — деди. — Мән өлүм, гој бир сәни өнүм! Гој еј, гој, јохса дәдәм Кәләнтәрини қоруна анд олсун, үрәјим партлар! — Вә бу дәфә Сары Закир ајаға галхыб чамаатнн көзү габағында Бэбири гучағлајыб өндү.

Бэбир јахшы билирди ки, бу дәм Пакизә ханымнән көј көзләри ондады, бу дәм о бири офисантлар да јәгин дајаныб Бэбирә бахырды, амма Бэбир әлиндәки гәдәһи јерә гојмады, әкәппә, Сары Закирин вә достларынын гәдәһәри илә тоғгушдуруды башына чәкди, чүнки ашпағ дүт демишди, дәли көнүл, мәндин сәно әманәт, демә бу дүнјада галым јахшыды вә Сары Закирин тәләм-тәләсәк гәдәһәри бир дә долдуруб

Бәбирдән бир сағлыг демәсини хаһиш едәндә, елә бил ки, Бәбирин си-
нәси булаг кими пыгылдаҗыб ашығын сөзләријә ахды, ахды вә Сары
Закири дә, достларыны да һәмин күләкли март кечәсиндә, Бақыдакы
о ресторанда, бир елә чамаатын ичиндә арвад кими зыр-зыр ағлатды;
нечә гәһраманлар кәлди дунјаја, көч вахты јетишиди, тез олду, кетди;
Рүстәмин зәрбиндән титрәдә дағлар, дүшдү дастанлара сөз олду, кет-
ди; һакимлик еләди чох узун вахты, бүтүн канната Сүлейман бахты,
тәрсинә дөндү шаһ Чәмшидин тахты, Фирудинин дәрди јүз олду кет-
ди; нечә олду Кејкавус, һаны Кејғубад? һансы бу дунјадан алмышды
мурад? аллаһлыг еләди Фир'онла Шәддад, Нәмрудун галасы дүз олду
кетди; Искәндәр Дараны тахтындан салды, чаһана шаһ кәлди, соһу
нә олду? јары јолда өлдү, Мисирдә галды, Бәбир кими јанды, көз олду
кетди вә Бәбир дә сөјләдији бә сөзләрдән сонра, ашығын адыны өз
адыјла әвәз еләјәндән сонра, өзүнү сахлаја билмәди, Закиркилдән ај-
рылып јенә ресторанын пәнчәрасинин габағына кәлди вә јенә дә ада-
мын үрәјини сыхан ағыр боз пәрдәни кәнара еләјиб шәһәрин ишығы
кәлән пәнчәрәләринә бахды вә бу пәнчәрә ишығлары бу дәм елә бил
буз ләјларынын о бири тәрәфиндән кәлирди, неч бир истиси, һәрәртәи
јох иди, елә бил ки, о пәнчәрә ишығларынын өзү дә донуб буз бағла-
мышды, кәрпич-кәрпич буз ишығлар иди.

Бәбир билирди ки, инди һаһы она бахыр—чамаатын, хүсусән дә
Пакизә ханымын гыҗғачы бахышлары күрәјини јандырырды, амма бу
бахышлар даһа Бәбирә тә'сир етмирди вә Бәбир јахшы баша дүшүр-
дү ки, бунун сәбәби тәкчә араг дејил, амма Бәбир неч чүрә ағына сы-
ғышдыра билмирди ки, нә вахтдан беләчә долубмуш вә үмүмијәтлә,
ахы, нә истәјирди Бәбирин үрәји? нијә беләчә ағлајыб сызылдајырды?
бу ашыг сөзләри һарданды белә? нечә олмушду јадында галмышды
буһлар вә ашығын адыны нијә өз адыјла әвәз еләди? јә'ни доғрудан
ашығын бу сөзләринин һамысы Бәбирин үрәјинин сөзләри иди? вә
һәркәһ доғрудан да беләјдисә, онда нијә бу сөзләр индијә гәдәр үзә
чыхмырды?

Нора франсыз маһнысы охујурду вә франсызча охујанда һәр дө-
фә «р» һәрфини елә «р-р-р-р» дејиб узадырды ки, гара гарга гәләт
еләјәрди, амма Әлифаға һаһыја дејирди ки, Нора дүз охујур, чүнки ән
мәшһур франсыз охујанлары «р»ны беләчә узадырлар, бу да бир нөв
франсыз муғамыдыр.

Бајырда күләк елә бәркимишди ки, һәрдәнбир гыј вуруб Әлиф-
ағанын оркестрини курултусу арасындан да ешидилирди вә о сәси
ешидәндә инди Бәбирә елә кәлирди ки, бајырын күләји эслиндә Бәби-
рин адыны чәкир, Бәбири чағырыр, амма даһа Бәбири гуҗағына алыб
апармаға јох, Бәбири дөјмәјә чағырыр, ағыны-бурнуну әмәлли-баш-
лы әзиндирмәјә чағырыр вә ән гәрибәсә дә бу иди ки, бу дәм Бәбирин
бүтүн варлығы беләчә дөјүлмәјин һәсрәтиндә иди.

Бәбир чалышырды ки, Пакизә ханымла, о бири офисиантларла
көз-көзә кәлмәсин вә тәләм-тәләсик о бири мүштәриләринә гуллуғ
елирди, амма әлләри титрәјирди, гылчы сөзүнә бахмырды вә мүштә-
риләр дә тәәччүблә Бәбирин гызармын нәм көзләринә, титрәјән әллә-
ринә бахырды.

Бәбир әвәлчә һәр шеји атыб ресторандан гачмағ, бајырда бир
таксијә отуруб јатағханаја кетмәк, үзү үстә чарпајыја дүшүб дојунча
ағламағ, сонра да јатмағ истәди вә Бәбир билирди ки, индичә белә елә-
сә, бајыра гачыб таксијә минсә, сабаһ јенә дә һәр шеј өз гәјдасына дү-
шәчәкди, бу кечә Зибәјла Погосов Пакизә ханымын рәһбәрлији илә
биртәһәр Бәбирин мүштәриләринин һагг-һесабыны чәкәчәкдиләр, он-
лары јола верәчәкдиләр, сонра ичласда Бәбири бир аз данлајачағды-
лар, узағ башы бир төһмәт верәчәкдиләр, вәссалам, Бәбир дә јалан-

дан бир әһвалат ујдуруб данышачағды, нә билим, аһамдан пис хәбәр
кәтирмишдиләр, јахуд ресторана кәлән о сары киши рәһмәтлик бачы-
мын севдији оғлан иди вә с. сонра да үзр истәјәчәкди вә һәр шеј дә дү-
шәләчәкди, амма бүтүн буһларын һамысыны ағыл дејирди, бејин де-
јирди, көрәк үрәк дә буну дејирдими? үрәк башга сөз дејирди, үрәјин
нә дедији, дүздү, таһам мә'лум дејилди, амма Бәбир һисс едирди ки,
үрәк башга сөз дејир, үрәк башга јерә чәкир, елә бир јерә ки, бол ишы-
ғы олсун вә о бол ишыг беләчә кәрпич-кәрпич буз бағламасын.

Закиркилин сүфрәси јарымчыг вә таһам бошалмыш араг, чахыр
шүшәләри илә долмушду вә Закиркил Бәбирин ашығын сөзүјлә сөј-
ләдији сағлыгдан сонра ағлајыб өзләринә кәлмишдиләр вә Сары За-
кир ајаға галхды, јанындан өтән Бәбирин голундан тутуб сахлады,
достларына:

— Төкүн!—деди.—Сиз төкүн, мәним сөзүм вар! Буну галдырағ,
бах, бизим бу Бәбирин сағлығына! А Бәбир, а гадан алым сәнин, сән
ки, беләчә кејиниб-кечинмәјинә бахмајарағ, белә бир һөрмәтли resto-
ранын көзү олмағына бахмајарағ, бизи белә үрәк долусу гаршыладын,
бизимлә отуруб јүз грам араг ичмәји өзүнә ајыб билмәдин, сән ки,
бизим үрәјимиздән сөз дејиб бизи...—Сары Закир јенә көврәлди.—би-
зи... бизи ағлатдын, сәни мин јаша!

Закиркил араг ичдиләр, амма Бәбир чахыр ичди, чүнки әслиндә
Бәбирин үрәји ичмәк истәмирди, амма Бәбир бахыб көрдү ки, Пакизә
ханымын рәнки-руфу таһам ағарыб вә Пакизә ханым гәзәблә дүз Бә-
бирин көзләринин ичинә бахыр, онда Бәбир бирчә аһын ичиндә өзүн-
дән чыхды вә бу илан көзлү Пакизә ханымын ачығына Закиркилин ја-
һандакы бош күрсүдә отуруб деди:

— Бирин дә төк!

— Ә, тез еләјин, бирин дә сүзүн!—Сары Закир Бәбирин габағына
өз бошгабыны, чәнкәл-бычағыны гојду, елә бил ки, сәһәрдән бәри Бә-
бирин онлара гуллуғ еләмәјинин әвәзини чыхмағ истәјирди.

— Гарға көпәк гызы, гарылдајыб гуртармыр!—Бәбир нифрәтлә
Нораја бахды вә Норанын тәбии ки, Бәбирин бә сөзләриндән хәбәри
јох иди, «р»лары узада-узада јенә дә франсыз маһнысы охујурду.

Сары Закир билмәди ки, Бәбирин бу охујан арвады сөјмәјинә нә
десин, өзү дә Бәбирә гошулуб сөјсүн, ја нејләсин?

Пакизә ханым гәзәбдән алышыб јанән көзләријлә, һирсдән-һиккә-
дән ағаппағ ағармыш сифәтијлә Бәбирә нәсә һим-чим еләјирди вә Бә-
бир баша дүшүрдү ки, Пакизә ханым һим-чимлә Бәбири мизин ар-
хасындан галдырмағ истәјир, амма бу һим-чимлә даһа Бәбирин ве-
чинә дејилди, чүнки ашыг јахшы демишди, көнүл һәрис дејил дунја
малыпа... вә бу дунјада ки, кәрпич кими буз ишығлар вар иди вә бу
кәрпич кими буз ишығлар ки, адамын үрәјини беләчә үшүдүрдү, онда
о чарпајынын алтындакы чамадана адамын јазығы кәлирди, о чамадан
чамаданларын ән һавасызы иди, ән јөндәмсизи иди, көмәксиз иди вә
о чамаданын сәһибинә дә адамын јазығы кәлирди.

Сары Закирин достларындан биринин башы шырызағлы, сифәти
сызанағлы иди, әјиннә бир аз бөјүк олан көј костјум вә гырмызы неј-
лон көјнәк кејмишди, бојнуна да јашыл галстук бағламышды вә Бә-
бирин көзү бу галстука саташанда бирдән-бирә һәмин галстукун ја-
шылы Бәбирин көзләриндә әријиб јайылмаға башлады вә бу јашыл
чоһдан унуудулуб кетмиш о дағын јашылына чеврилди; онда Бәбир лап
балача ушағ иди вә Бәбир билмәэди ки, индијә гәдәр о јашылы беј-
ниндә сахлајыб, үрәјиндә сахлајыб; Тојду стансијасы бомбоз араг иди
вә батағлы тамышындан башга бир јашылыға јох иди, амма о узағ
ушағлыг чағында бир дөфә анасы Бәбири дә машина миздириб һара-

са апарды, хейли жол кетдилер, машин долама жолларла дага галхды вэ о дагда, о жолларын конарында, о евларин арасында Бэбирин неч вахт кермэдижи вэ тэсэввүрүнэ кэтирмэдижи бир јашыллыг вар иди вэ һемин јашыл отлар, јашыл ағачлар, јашыл коллар, бу јашыллыг ичиндэ адама күлүмсэјэн гырмызы, бөнөвшөји, нарынчы, мави, ағ, гөһвэ-ји күл-чичөк о балача Бэбири елэ бир һейрэт вэ севинч алэминэ салмышды ки, Тојлу стансијасына гајыданан сонра да бир нечэ ај о көзэл алэмдөн чыхмады, кечэлэр јухуја кетмээдэн эввэл көзлэрини јумуб һемин јашылы, һемин јашыл ичиндэки гырмызыны, бөнөвшөјини, нарынчыны, мавини, ағы, гөһвэјини көрдү вэ Бэбирин јетимлији о көрүмүн габагындан чэкилиб кедирди.

Эријиб һэр тэрэфэ јайылмыш о јашыл јенэ гуруду, сыхылды вэ галстук олуб башы пырпызаглы, сифэти сызанаглы бу огланын бојундан асылды вэ Бэбир үрэјинин кизилтиси илэ фикирләшди ки, ушаг вахтындакы о сөһөрдөн сонра неч вахт елэ јашыллыг кермэјиб, јашыл ичиндэ күлэн елэ гырмызы, елэ бөнөвшөји, нарынчы, мави, ағ, гөһвэ-ји кермэјиб вэ үмумијјэтлэ, Бэбир неч нэ кермэјиб.

Бэбир:

— Јахшы јейин-ичин.—деди. Бу күн мөним гонағымсыз!

Сары Закир тамам өзүндөн чыхды:

— Ә, көрдүнүз?! Көрдүнүз, јохса јох?! Демэдим сизэ ки, Бэбир гој-мајачағ элимизи чибимизэ салаг? Ә, мөн сизэ дедим буну, јохса демэ-дим?

Пакизэ ханым исэ һим-чиминдэ иди.

Сары Закирин башы пырпызаглы досту да Бэбирэ һим-чим елэјэн Пакизэ ханыма бахырды вэ бирдөн үзүнү Бэбирэ тутуб удгуна-удгуна деди:

— Ону...

— Нэ?

— Ону дэ...

— Нэ ону?

— Бишир дэ мөним үчүн ону...

Бэбир пырпызаглы огланын бу хаһишинэ чэми бирчэ ан тэччүб етди, сонра Бэбири күлмөк тутду вэ Бэбир Пакизэ ханыма баха-баха аз галды күлүб өзүндөн кетсин—Бэбир неч вахт ағлына кэтирмээди ки, Пакизэ ханыма да башга көзлэ бахмаг олар вэ Бэбир инди Паки-зэ ханыма баха-баха ону чох биэдэб вэзијјэтлэрдэ тэсэввүр етди вэ даһа да бэркдөн күлмэјэ башлады.

Әлбэттэ, нэ Сары Закир, нэ дэ достлары Бэбирин бирдөн-бирэ белчэ күлмэјиндөн бир мэтлэб анламадылар вэ бу вахт атрафдакы миз-лэрини архасындакы мүштэрилэр Бэбирин гарасына дејинмэјэ башла-дылар:

— Су полду?

— Лимон демишдик, ахы!

— Табака гызармады?

— Шампан һаны?

Пакизэ ханым гэти аддымларла Бэбирэ јахынлашды вэ дүз Бэби-рин башынын үстүндэ дајаныб һирсиндэн додаглары сэријјэ-сэријјэ:

— Јолдаш офисант!—деди вэ билмэди ки, сөзүнүн далыны нечө давам етдирсин, белэ бир вэзијјэтиндэ Бэбирэ амр елэсин ки, дур ишиндэ мэшгул ол, јохса һэлэлик хаһиш елэсин, амма Пакизэ ханы-мын чох көтүр-гој елэмэјэ вахты галмады.

Бэбирин мүштэрилэри арасында ики чаван огландан бири ајага галхыб бэркдөн гышгырды:

— Өзүн отуруб орда кеф елэјирсөн, биз дэ сөһөрдөн бурда шам-пански көзлэјирик!..

Бэбир бығ јери тэзэчэ тэрлэјөн бу оглана алтдан јухары бахды вэ өзү дэ билмэди ки, нечэ јериндөн дурду, голу илэ Пакизэ ханымы не-чэ өзүндөн конар елэди вэ нечэ бағырды:

— Кедин өзүнүз кэтирин! Кедин! Һамыңыз кедин нэ истэјирсиниз өзүнүз кэтирин! О сиз, о сизин хостирөнки мэтбэхиниз, о да жулик Аға-чөһөр! Брилјант!

Елэ бил ки, сөһөрдөн бэри бүтүн бу эһвалаты лентэ чэкирдилэр вэ бу јердэ ленти сахладылар, елэ бил бир анлыг ресторанда һајат донду, сонра јенэ лент чэкилмэјэ башлады, Пакизэ ханым алышыб јан-нан гышгырмызы гулагларына инанмады, Погосов тэкчэ елэ өзү өзү-нэ «—Вах!»— демэклэ кифајэтлэнди, Зибэ бирдөн-бирэ кизли мөһөб-бат долмуш көзлэрилэ Бэбирэ бахды, елэ бил ки, эсл гөһрөмана ба-хырды, Әбүлфэт бурнуу чэкэ-чэкэ, көзлэрини гырла-гырпа јериндэ донуб галды, Әлифаға исэ елэ калди ки, дүнјанын ахырыды, аз гал-ды ајыла, чүнки дүнјанын ахыры олмасајды, Бэбир кимисинин бири бу гөдөр чамаатын ичиндэ о бојда киши һаггында белэ галэт елэмээ-ди вэ онсуз да үрэји һеминшэ сэкскөкэдэ олан Әлифаға бурасыны да фи-кирләшди ки, бөлкө бу Бэбирди-нэди, бунун гулағына сөз чатыб, Аға-чөһөрин башында бир иш вар, амма сонра Ағачөһөрин тэмиз гырхыл-мыш долу вэ һамар сифэти, чал бығы, гызыл дишлэри Әлифағанын көз-лэринин габагына калди вэ Әлифаға бир аз тохдады, амма чалмағы-на даһа чалмадылар вэ көзлэди ки, бу мэрэкэнин ахыры нэ олачаг.

Сонра Бэбир Закирилэ чөнүб:

— Төкүн!—деди.

Догрусу, Закирил бу мэдэни ресторанда белэ бир эһвалат көз-ләмирдилэр вэ чашыб галмышдылар, тэкчэ башы пырпызаглы оглан елэ елөчэ аз галырды Пакизэ ханымы ач көзлэринэ тэпиб јесин.

Пакизэ ханым ити аддымларла мэтбэхэ тэрэф кетди, амма онун кимисэ чағырмасына, кимэсэ шикәјэтләнмөсинэ еhtiјач галмады, чүн-ки ресторанын гапысы ачылды вэ шөхсөн јолдаш Гардашханлы өзү ичери кирди.

Јолдаш Гардашханлы узун иллэр иди ки, ресторанларда, универ-магларда, мейманханаларда ишлэјирди вэ бу ишдэ бөјүк сәриштәси вар иди вэ инди дэ банкет залына баш чөкдији вахт ресторана чөкмүш сүкуту вэ бу сүкутдакы кизли һәјәчаны сөвг-тәбин һнсс етди, рестора-нын гапысыны ачды.

Пакизэ ханым һеминшэ өзүндөн бөјүк вэзифэ саһиблэрини көрән кими, чешмэјини тахырды вэ инди дэ чөлд чешмэјини көзүнэ тахыб бир баш јолдаш Гардашханлынын үстүнэ кетди вэ гөзөбдөн ишылда-јан көј көзлэрини Бэбирэ зиллэјиб јолдаш Гардашханлынын гулағы-на пычылдамаға башлады вэ јолдаш Гардашханлы да Закириллэ бир мизин архасында отурмуш Бэбирэ баха-баха бир-ики дөфэ башыны тәрпәтди, јә'ни ки, мөсөлэ ајдынды, сонра да јаваш-јаваш Бэбирэ тә-рәф калди.

Әбүлфэт бурнуу чэкэ-чэкэ баша дүшдү ки, мөсөлэ јоғунајыб, Погосов јенэ дэ тэкчэ елэ өзү өзүнэ «—Вах!»— демэклэ кифајэтлэнди, Зибэ даһа ачыг-ашкар мөһөббатдөн дам вуран көзлэријлэ Бэбирэ ба-хырды, Әлифаға Әлимухтарла јананы дајаныб о бири чалгычыларла бир јердэ бу ишин ахырыны көзлэјирди, һәтта Нора да архасыны бош-пианиноја сөјкәјиб марагла Бэбиркил тэрэфэ бахырды вэ он ағласыг-

мазы бу иди ки, елэ бил ресторана микрофон гојмушдулар, Бриджант Агачэфэр мэтбэхдэ ола-ола ресторандакы эввалатдан хэбэрдар иди вэ көрдүү тэдбир һалэлик аңчаг бундан ибарэт олду ки, тэпији илэ мэтбэхин һажэт гапысыны ачды вэ «ГАЗ—24»-дэ мүркүлэжэн оғлуна деди:

— Сэн кет. Бу күн дај кэлмэкинэн.

Сонра мэтбэх бундан да хэбэр тутду ки, јолдаш Гардашханлы өзү ресторана кэлиб вэ Агачэфэрдэн башга һамы мэтбэхин гапысы ағзына топлашыб ресторана бојланды.

Јолдаш Гардашханлы кэлиб Бэбирин габағында дајанды вэ Са-ры Закир дэ, достлары да јершиндэн, көрүнүшүндэн, өзүнү апармағындан баша дүшдүлөр ки, бу кедок вэ јогун адам ким исэ бөјүк адамды, үчү дэ ајага галхды, амма Бэбир јериндэн тэрпэнмэди.

Элбэттэ, јолдаш Гардашханлы Пакизэ ханымын индичэ пычылда-дығларыны һамысына инанырды, амма Бэбирдэн бу јекэликдэ гана-чагсызлыг көзлэмилди ки, ону, јолдаш Гардашханлы бојда адамы бу чүр отурдуғу јердэ гаршыласын, јериндэн һеч тэрпэнмэсин дэ; јолдаш Гардашханлы һәмшэки тэмкинени поэмады вэ аста-аста деди:

— Јахшы... Демэли белэ... Нејнэк... Елэ бу кечэ бу мээсэлени һал эдэрк...

Бэбир башыны габаға вериб дүз јолдаш Гардашханлынын көзлэ-ринин ичинэ бахырды вэ јолдаш Гардашханлынын даһа нэ дејечэјини көзлэмэди:

— Ха-ха! Хох! Горхдум! Көзлэ!

Сонра Бэбир сэлэгэ илэ өз бојундакы ағ кэпэнэкчији ачды вэ бу ағалпаг, тэртэмиз, ганадлары јекэ ипэк кэпэнэкчији мизин үстүндэки гырмызы чахыр долу гэдэһин ичинэ салды вэ ағ ипэк бир көз гырпы-мында гышгырмызы гызарды вэ Бэбир дамчы-дамчы гырмызы чахыр ахан кэпэнэкчији гэдэһин ичиндэн чыхартды, ајага галхыб дүз дирек-торун бурнуун габагына тутду.

Јолдаш Гардашханлынын көзлэри бэрэлди вэ сариштэли, тэдбир-ли, тэчрүбэли бу киши инди ресторанын ортасында, чамаатын ичиндэ, хусусэн дэ ишчилэрини јанында ушаг кими гурујуб галмышды вэ билмирди ки, нэ елосин вэ үмумијјэтлэ, һеч кимин чүр'эти чатмады ки, исэ бир сөз десин, исэ бир шеј елосин; јолдаш Гардашханлынын бэр-рэлмиш көзлэри фырланыб-фырланыб кэлиб Зибанын үстүндэ дајан-ды вэ Зибэ эллэрини јахалыгына силэ-силэ Бэбирэ јахынлашды, Бэ-бирин голуна кириб јавашдан вэ һэгигэтэи мейрибан бир сөслэ деди:

— Сакит ол. Кедок. Кэл...— сонра Бэбирин гулағына пычылдады:— Бизэ кедок...

— Нэ?— Бэбирин бағыртысы ресторани титрэтди.— Оде, ону апар евинэ!— Бэбир бармағыны узадыб аз галды јолдаш Гардашханлынын көзүнүн ичинэ сохсун.— Бушун кабинетиндэ миш бир ојундан чыхырсы-ны! Түлүрум сенин гәһрәманына! Бу көстэбајди дэ сенин гәһрәманын?

Элбэттэ, ресторанын бүтүн ишчилэри јахшы билирди ки, күнорта Агачэфэрин хусуси биширтдилрдији һаһары јолдаш Гардашханлы үчүн Зибэ апарыр вэ бэ'зэн јэгин ки, јыр-јығыш елодији үчүн кабинетдэ ләнкијир...

Һэр һалда тэчрүбэ бөјүк шејдир, биринчи өзүнэ кэлэн јолдаш Гар-дашханлы олду вэ үзүнү Элифағаја тутуб гышгырды:

— Ала, нэ дијанмысыз?! Чалын!

Бирчэ ашып ичиндэ Элифағанын кларнети, Ашотун зэрб алэтлэри, Күлмэммедии трубасы, Мэликин тары, Элимухтарын габоју, Фәтулла-нин контрабасы вэ Норанын сәси бир-биринэ гарышды, кларнет зилэ галхды, Ашот аз галды зэрб алэтларини дагытсын, Күлмэммед труба-

да елэ бир нэфас көтүрдү ки, көзлэри кэллэсинэ чыхды, амма дајан-маг билмэди вэ Бэбир дэ елэ бил ки, сәси батмыш телевизорда гыш-гырды, ағзы ачылыб-өртүлүрдү, боғазынын дамарлары шишиб аз галырды партласын, үрәјини бошалдырды, амма нэ дедији м'лум ол-мурду, чүнки сәси ешидилмирди; Зибэ да, Погосов да, Эбүлфәт дэ је-нэ өз ишинэ башлады, јолдаш Гардашханлы ресторандан чыхыб дөр-дүнчү мэртэбэдәки кабинетинэ галхды, Пакизэ ханым чешмәјини чы-харыб кизлэтди, Закиркил исэ иши шулуг көрүб бајагдан экилиб кет-мишдилэр, мүштәрилэр вэ о чүмлэдән дэ Бэбирин кечмиш мүштәри-лэри јаваш-јаваш сакитләшиб јејиб-ичмәкләринэ башладылар, мэтбә-хин ишчилэри башларыны булаја-булаја өз јерлеринэ гайтдылар вэ ганы гаралмыш Агачэфэрин горхусундан чынгырығларыны чэкмәди-ләр, тәкчэ елэ Бэбир ресторанын ортасында дајаныб сәссиз телевизор-дакы кими нәсә дејирди, амма инди даһа нараһат Элифаға да Бэбирэ фикир вермирди, чүнки билирди ки, гышгырыб-гышгырыб, боғазыны јоруб, ахырда чыхыб кедәчәк.

...Һәмин күләкли март кечәсиндэ Бэбир ресторандан трамвај да-јаначагына гәдәр пијада кәлди вэ трамваја миндә көрдү ки, трам-вајын ичи дэ о кечәки Бақы күчәлэри кими бомбошду, бир өзүдү, бир дэ трамвајын о башында отурмуш кондуктор гыз.

Бэбир трамвајын ашағы башында отурду.

Трамвај тәрпәнди.

Бэбир һеч нэ барәдә фикирләшмирди, јоргун иди вэ јатмаг истә-јирди, амма бу јоргунлуғда һеч бир нараһатлыг, никаранчылыг јох иди вэ үмумијјәтлэ, һәр шеј өз гәјдасында иди, нэ лазымыјдыса, о да олмушду.

Тәкчэ ајагабагысы Бэбирин ајағыны сыхырды, вәссалам.

Кондуктор гыз трамвајын јухары башындан Бэбирэ бахыб күлүм-сәди.

Бэбир фикирләшди ки, јэгин мәни Мүрсәл Мәһәммәдова охшадыр вэ бу дэфәки бәнзәтмәсиндән хошу кәлди вэ өзү өз зарафатына күлдү. Тәкчэ кәпәнэкчији боғазында дејилди.

Кондуктор гыз тез-тез Бэбирэ бахырды вэ ахырынчы дајаначагда Бэбир јериндән галхыб јанындан өтәндэ гыз деди:

— Мән сизи таным. Халам гызынын тоју сизин ресторанда иди.

Сонра бу чаван кондуктор гыз күлүмсәди, елэ бил дүнјанын бәх-тәвәри иди.

Хошбәхт олмаг үчүн елэ бөјүк бир шеј лазым дејилди.

Бэбир трамвајдан дүшүб бомбош паркын ичи илэ јатагханаја тә-рәф кедирди.

Күләк дајанырды, сонра тәзәдән гүј вурурду вэ күләк беләчэ гүј вуранда аз галырды паркын ағачларыны диндндән гопарсын.

Бэбир дэ бирдән дајанды, әјилиб ајагабылары ајағындан чы-хартды.

Бэбирэ елэ кәлди ки, тәкчэ ајағлары јох, бүтүн бәдәни азадлыға чыхды.

Сонра Бэбир вар күчү илэ ајагабылары бир-биринин ардынча о күләкли март кечәсиндэ гаралан ағачлыға тәрәф тулазлады.

Бэбирин бајагы јоргунлуғуна бир раһатлыг кәлди вэ Бэбир ча-рабла јатагханаја кедә-кедә фикирләшди ки, ајағалын кәзмәкдән кә-зәл шеј јохдур.